

Treball de Fi de Grau

Curs 2022-2023

Navegant el sexe des de les feminitats il·legítimes

Anàlisi de les narratives de construcció de la subjectivitat sexual i
la negociació del consentiment de les noies joves

Maria Bosch Profitós

Grau en Filosofia, Política i Economia

Tutoritzat per Eva Anduiza Perea

*A totes les meves amigues,
les converses que fa anys que compartim ressonen en aquestes pàgines,*

*a les catorze noies que van decidir respondre a les meves preguntes,
portar les vostres veus amb mi m'ha sacsejat i s'ha convertit en la raó última
de que aquest treball reculli les vostres mirades,*

*a l'A.,
per alterar-me les nocions de teoria i pràctica
i la seva obligada naturalesa dicotòmica,*

*i a la meva mare i el meu pare,
sense els quals jo no seria i, per tant, no escriuria,*

aquest treball és vostre.

“For the erotic is not a question only of what we do; it is a question of how acutely and fully we can feel in the doing. Once we know the extent to which we are capable of feeling that sense of satisfaction and completion, we can then observe which of our various life endeavors brings us closest to that fullness.

(...)

Our erotic knowledge empowers us, becomes a lens through which we scrutinize all aspects of our existence, forcing us to evaluate those aspects honestly in terms of their relative meaning within our lives. And this is a grave responsibility, projected from within each of us, not to settle for the convenient, the shoddy, the conventionally expected, nor the merely safe.”

Audre Lorde, *Uses of the erotic*

Declaració d'autoria i originalitat

Certifico que sóc l'única autora del Treball de Fi de Grau que porta per títol *Navegant el sexe des de les feminitats il·legítimes, Anàlisi de les narratives de construcció de la subjectivitat sexual i la negociació del consentiment de les noies joves*, el qual presento per ser avaluat en el marc del Grau en Filosofia, Política i Economia impartit de manera conjunta per la Universitat Pompeu Fabra/Universitat Autònoma de Barcelona/ Universidad Autònoma de Madrid/Universidad Carlos III de Madrid. Certifico, també, que la recerca és original i no ha estat presentada per a l'avaluació de cap altra assignatura en part o en la seva totalitat, que no inclou cap material anteriorment publicat o escrit per altres persones llevat d'aquells casos indicats al llarg del text i que no infringeix drets de propietat intel·lectual o qualsevol altre dret de tercers.

Barcelona, 26 de maig de 2023

Nota de l'autora i agraïments

Aquest treball neix de la necessitat absoluta de fer recerca sobre les coses que em travessen i des de la idea que l'acadèmia ha de parlar sobre el que ens interpel·la. Està escrit des de la impossibilitat orgullosa i conscient de fugir de la meva posicionalitat a l'hora de generar coneixement, des d'abraçar aquesta condició i portar-la fins al final. Des d'una inquietud feminista i des de la convicció que cal pensar el sexe i la sexualitat des de la teoria política i la filosofia, aquest treball va néixer a Toronto, a l'altra banda de l'Atlàntic, quan per primer cop en una aula d'universitat algú va sistematitzar des del món de les idees les meves intuïcions i a mi em va semblar tan revelador i prioritari que a partir de llavors només podria escriure sobre això.

Aquesta investigació no hagués sigut possible sense moltes persones que conscient i inconscientment l'han fet real i l'han dotat de sentit. Heu sigut raó de ser, motor, inspiració i condició d'existència d'aquest treball -i la meva pròpia- durant tots aquests mesos.

Cal agrair, abans que a ningú, les catorze noies que van posar a la seva disposició les seves veus, experiències i reflexions per a poder generar coneixement a través dels seus testimonis. Les seves paraules m'han ensenyat, m'han emocionat, m'han enrabiat, m'han donat esperança i m'han despertat una convicció en que aquesta recerca és necessària i que no podia ser de cap altra manera.

Gràcies, també, a la meva família, amigues i les persones que hi heu sigut, més o menys a prop, durant el procés d'investigació i redacció d'aquest treball.

Gràcies a la L. E., allà, i a l'A. R., aquí, docents brillants que m'han introduït al món de la teoria feminista sobre sexualitat i la teoria queer i m'han entregat, des dels marges i vindicant la posicionalitat, la millor docència que mai he rebut.

Finalment, agrair profundament la persona que ha tutoritzat aquest treball, per fer també una mica seva la meva il·lusió i regalar-me la seva saviesa i la seva manera de fer atenta i lúcida durant aquest camí.

Sumari

Nota de l'autora i agraïments	5
Sumari	6
1. Introducció: la sexualitat com un espai polític	9
2. Marc teòric	11
2.1 Subjectivitat i legitimitat: qui queda exclòs de ser un ésser sexual legítim?	11
2.2 Habitar les contradiccions i els impossibles de les subjectivitats femenines: l'operació de les normes i opressions de gènere en l'àmbit de la sexualitat	12
2.3 La neoliberalització de la feminitat: tensions cap a un nou subjecte femení postfeminista i masculinitzat a través del concepte d'agència sexual	15
3. Propòsits, preguntes i mètode que guien la recerca	17
3.1 Propòsits i preguntes de recerca	17
3.2 Mètode	17
4. Anàlisi de les narratives de legitimació	19
4.1 Masculinitats i feminitats dicotòmiques: subjectes i objectes de desig, plaer i acció	19
4.2 Al punt de mira: legitimitats impossibles i navegació dels imperatius de gènere	22
4.3 Negociant el sexe: pressions, desig, consentiment i violència	24
5. Discussió dels resultats	29
5.1 Construcció de la subjectivitat sexual	29
5.2 Negociació del sexe i del consentiment	32
Bibliografia	36
Annexos	41
Annex 1. Taula anonimitzada de sistematització de les dades de les persones informants	41
Annex 2. Model d'entrevista semi-estructurada.	42
Annex 3. Declaració informada de consentiment per a la participació en la investigació.	44

Resum

Les noies joves es troben en una posició complexa per tal de percebre's i ser percebudes com a éssers sexuals legítims degut a l'existència de les normes de gènere, específicament, els estereotips de gènere, els guions heterosexuais i les dobles morals. En relació a la sexualitat, les dones joves han de navegar imperatius de gènere contradictoris al voltant de la feminitat tradicional –basada en ser accessible sense ser activament sexual i desitjant– i la irrupció d'un nou discurs neoliberal basat en l'agència, l'assertivitat i la independència. Aquesta recerca investiga de quina manera les normes de gènere influencien la possibilitat de desenvolupar les subjectivitats sexuals de les noies joves i de negociar les seves interaccions sexuals, específicament al voltant de comunicar el consentiment. L'estudi es basa en tècniques d'anàlisi del discurs a partir d'entrevistes realitzades a universitàries d'entre divuit i vint anys de la Universitat Pompeu Fabra. Els resultats suggereixen, per una banda, que la construcció de la subjectivitat sexual es veu marcada per la consciència de guions sexuals que posicionen els nois com a subjectes i les noies com a objectes de desig, plaer i acció, i també de la percepció de judicis i càstigs cap a les sexualitats de les dones. Per altra banda, es suggereix que la noció de consentiment està esbiaixada pel gènere, i es contribueix presentant els factors que marquen les capacitats i motivacions de les noies per a ser assertives i, en concret, per a comunicar el *no* en el sexe. Finalment, es recullen les contradiccions discursives presents: nocions tradicionalment femenines, nocions neoliberals i agèntiques que presenten discursos de control i lliure elecció, i nocions que responen al sorgiment d'un nou subjecte feminista.

Paraules clau: ésser sexual legítim, subjectivitat sexual, consentiment, guions sexuals, normes de gènere.

Abstract

Young girls are in a complex position to perceive themselves and to be perceived as legitimate sexual beings due to the existence of gender norms, which are gender stereotypes, heterosexual scripts and double standards. In relation to their sexuality, girls must navigate contradictory gender imperatives around traditional femininity –being accessible without being actively sexual and desiring– and the irruption of a new neoliberal discourse based on agency, assertivity and independence. This research investigates how gender norms influence young girls' ability to develop sexual subjectivities and negotiate their sexual interactions, specifically around communicating consent. The study is based on discourse analysis techniques based on interviews conducted with university students between the ages of eighteen and twenty from Universitat Pompeu Fabra. The results suggest, on the one hand, that the construction of sexual subjectivity is informed by the perception of sexual scripts that position boys as subjects and girls as objects of desire, pleasure and action, and also of the perception of judgments and punishments around female sexuality. On the other hand, it is suggested that the notion of consent is gender-biased, hence gender norms influence the factors that mark the capacities and motivations of girls to be assertive and to communicate *no* in sex. Finally, the discursive contradictions present in the narratives are collected: traditionally feminine notions, neoliberal and agentic notions with discourses of control and free choice, and notions that respond to the emergence of a new feminist subject.

Key concepts: legitimate sexual subject, sexual subjectivity, consent, sexual scripts, gender norms.

1. Introducció: la sexualitat com un espai polític

“Sexuality is much a human product as are diets, methods of transportation, systems of etiquette, forms of labor, types of entertainment, processes of production, and modes of oppression”.

(Rubin, 2002, p.149)

Les reivindicacions dels espais tradicionalment concebuts com a privats en tant que polítics de la mà del “the personal is political” (Hanisch, 1996) ens serveix per problematitzar no només l'exclusió de les dones dels espais concebuts com a públics, sinó també què entenem com a allò polític, quina extensió i capacitat té el poder i a través de quines escales s'escola en forma de normes, regulacions, restriccions i desigualtats en els espais més impensats. El sexe i la sexualitat s'han pensat com la més natural de les forces, la intimitat absoluta, la màxima herència de la naturalesa en contraposició a la cultura, a la política i a tot allò que s'adquireix a través de la socialització. Malgrat això, tal com Rubin (2002) presenta, “el reialme de la sexualitat està regit per les seves polítiques internes, desigualtats i modes d'opressió. (...) En aquest sentit, el sexe sempre és polític.” (p. 143, traducció pròpia). El sexe i la sexualitat són polítics en tant que són espais socialment construïts i habitats, on el poder opera generant opressions i desigualtats (Rubin, 2002, p. 143-145). És essencial pensar-los com a tal.

Les normes de gènere sustentades per i reproductores de l'heteronormativitat, però també altres sistemes de jerarquies, com ara raça, classe o capacitats informen, produeixen i reproduïxen idearis, discursos i pràctiques en relació a la sexualitat. Si bé el gènere no es construeix sinó en intersecció amb altres estructures de poder que marquen les posicions de poder i privilegis, com la raça o la classe, aquest treball indaga en la manera com la construcció del gènere i les seves normes són un factor essencial en concebre, comunicar, i, en última instància, viure la sexualitat, fins i tot en aquelles situacions més privilegiades i favorables per a la possibilitat d'emancipació. En aquest context, les noies es troben en una posició complexa per tal de ser llegides socialment i, per tant, percebudes, com a éssers sexuals legítims.

Es proposa la introducció de la noció de legitimitat per a pensar la sexualitat en termes polítics, socials i relacionals; qui és i qui queda exclòs de ser un ésser sexual legítim? Partint d'una interpretació weberiana del terme, la legitimitat necessita de legitimació, és a dir, d'una audiència social que sustenta les normes i que llegeix a cada subjecte com a legítima en tant que adherit a aquestes. Aquest treball fa un esforç per a definir la complicada posició en la qual les noies joves es troben per a ser percebudes com a éssers sexuals legítims degut a l'existència d'unes normes de gènere i sexualitat que entren en contradicció. L'ideal tradicional de feminitat basat en la docilitat i complaença situa a la dona com a mera receptora i reactiva al desig aliè masculí, es vol accessible i complaent, però és alhora castigada degut a dobles morals en

mostrar-se sexual, desitjant o, fins i tot, disponible. La irrupció contemporània d'un discurs neoliberal genera una nova tensió cap a una feminitat basada en l'assertivitat, el control i la independència, atributs tradicionalment masculins, que dificulta encara més les tensions contradictòries i, per tant, la possibilitat de legitimitat. Les dones en general, però les noies joves en concret, es veuen constantment obligades navegar aquestes normes i la possibilitat de desenvolupar les seves subjectivitats sexuals o auto-percepcions en tant que éssers sexuals (legítims o no), i també les possibilitats de negociar les seves interaccions sexuals, especialment al voltant de la possibilitat de comunicar el consentiment.

Partint d'aquí, guien la investigació les preguntes següents; *com influencien les normes de gènere en la concepció que les noies tenen de sí mateixes en tant que éssers sexuals? Com afecten les normes de gènere en la manera com les noies joves negocien el sexe al voltant del consentiment? Quins són els discursos que les joves utilitzen per fer front a les complexitats per a construir-se com a éssers sexuals legítims?* Per a generar coneixement qualitativament rellevant i capaç de captar les complexitats i dilemes de les joves, s'han emprat mètodes d'anàlisi del discurs a partir de catorze entrevistes realitzades a noies d'entre divuit i vint anys, alumnes de la Universitat Pompeu Fabra que han permès indagar aquestes qüestions.

La recerca s'inicia amb un marc teòric que presenta els conceptes cabdals, revisa la literatura i demostra la vigència i repercussions de les normes de gènere, específicament, dels estereotips de gènere, els guions heterossexuals, i les dobles morals, juntament amb les demandes contradictòries que aquestes imposen a les noies joves. A continuació, s'explicita la metodologia emprada per tal de respondre les preguntes de recerca mitjançant el mètode qualitatiu d'anàlisi de narratives de catorze entrevistes semi-estructurades a estudiants d'entre divuit i vint anys de la Universitat Pompeu Fabra. Seguidament, es fa l'anàlisi del contingut de les entrevistes mitjançant mètodes d'anàlisi temàtica discursiva. Subsegüentment, es discuteixen els resultats en diàleg amb les preguntes de recerca que motiven aquesta recerca, recollides finalment a la conclusió juntament amb les contribucions més essencials.

2. Marc teòric

“To locate the forms of power, the channels it takes, and the discourses it permeates in order to reach the most tenuous and individual modes of behaviour, the paths that give it access to the rare or scarcely perceivable forms of desire, how it penetrates and controls everyday pleasure”

(Foucault, 1987, p. 11)

2.1 Subjectivitat i legitimitat: qui queda exclòs de ser un ésser sexual legítim?

En el marc de l'existència de sistemes de jerarquies i opressions en l'àmbit de la sexualitat, Wilkerson (2002) proposa que aquells individus en posicions de privilegi en termes de gènere, raça o classe, seran llegits com a éssers i agents¹ sexuals (en tant que també éssers i agents polítics) respectables (p. 35-37). De manera similar, Rubin (2002) assenyala l'existència de jerarquies, sent alguns individus, sexualitats i tipus de sexe considerats de “baix estatus” o menys respectables. La sexualitat té una naturalesa pública i relacional: vivim, ens presentem i som llegits socialment com a éssers sexuals i som jutjats i jutjades com a subjectes sexuals legítims o il·legítims. Contribueixo introduint el concepte de legitimitat weberiana² com a essencial per a pensar la sexualitat i les desigualtats que la travessen, al voltant de la possibilitat de ser llegit com un ésser sexual legítim.

Weber (1978) proposa que quelcom s'entendrà com a legítim si s'orienta i adhereix a certes normes, creences i pràctiques que conformen l'ordre social i, per tant, s'entenen com a acceptades pel grup (Johnson et al., 2006, p. 55). Així, les normes de gènere i els ideals de feminitat constitueixen un imperatiu al qual les noies tendiran per tal de ser enteses com a legítimes en termes de gènere. Johnson et al. (2006), seguint la noció weberiana, posen el focus el procés col·lectiu de construcció i interpretació de la realitat social a través del qual allò real (construït, però real) es converteix en ideal, allò descriptiu en allò normatiu, allò que és en allò que hauria de ser (p. 57). Així, les diferències i desigualtats de gènere s'entendran com a reals i també, com a ideals, i la feminitat es convertirà una màxima per a les noies, sobretot en un context en que la legitimitat depèn de la legitimació, és a dir, de la presència implícita d'una audiència social que valora els individus segons la norma, entesa no només com un fet objectiu

¹ S'apunta aquí ja una vinculació entre el subjecte sexual legítim i l'agent sexual, denotant que l'agència sexual es correlaciona positivament amb la legitimitat. L'agència sexual és un concepte clau en l'acadèmia sobre sexualitat que tradicionalment es vincula amb la capacitat de conèixer els propis desitjos i actuar en conseqüència, amb assertivitat, iniciativa, autonomia i eficàcia. Aquesta vinculació s'explora a l'apartat 2.4 amb perspectiva de gènere.

² La justificació de partir de la noció weberiana de *legitimitat* es deu no només al fet que posi el focus en l'existència d'un ordre social amb unes normes pròpies, sinó també en el fet que, la seva, es compren com una de les aportacions més importants i influents en l'exploració del terme (Fabienne, 2017).

(*les noies són així*) sinó també com un fet normatiu (*les noies haurien de ser així, per tant, està bé que siguin així*).

Des d'una mirada constructivista de la sexualitat, a més, les normes sobre sexualitat construeixen imperatius que marquen l'esfera de la legitimitat de la qual certs individus s'exclouen. Les noies, per exemple, han de navegar les interseccions que marquen les feminitats legítimes i les subjectivitats sexuals legítimes. Degut a que la legitimitat implica la consciència d'una audiència social, l'auto-concepció o consciència de ser legítimes (o no) de les noies joves està altament marcada pel saber-se percebudes, doncs la consciència de les normes i de la mirada dels altres també marca la mirada que les noies es dirigeixen a sí mateixes. La idea d'auto-concepció es vincula amb el que Emily Mann (2016) anomena subjectivitat sexual (*sexual subjectivity*), que és la pròpia percepció d'una mateixa com a subjecte sexual (p. 331), concepte al qual m'agafó a partir d'ara per a referir-me a l'auto-percepció que les noies fan d'elles mateixes en tant que éssers sexuals.

2.2 Habitar les contradiccions i els impossibles de les subjectivitats femenines: l'operació de les normes i opressions de gènere en l'àmbit de la sexualitat

Les noies joves han estat sistemàticament excloses d'encaixar en l'esfera de la legitimitat sexual. No només el gènere és un factor central, sinó que també ho és l'edat, com Robinson (2005) proposa, la sexualitat és un espai "destinat als adults" i, generalment, la possibilitat d'una conducta lliure i responsable es pressuposa fallida a priori per als joves, tal com Cense (2019) problematitza. Les noies joves se situen en una posició en que l'existència de normes de gènere complexes i contradictòries impossibiliten la seva legitimitat en tant que éssers femenins i sexuals alhora. A continuació, demostro la vigència de les normes de gènere i reflexiono sobre les contradiccions que impliquen per a les noies per a construir subjectivitats sexuals, ser llegides i llegir-se com a legítimes i negociar les seves relacions heterosexuales.

2.2.1 Estereotips de gènere: masculinitat agèntica i feminitat orientada a l'altre

Els estereotips de gènere son el conjunt de creences sobre els atributs dels homes i de les dones que se sustenten sobre el principi d'una diferència binària entre gèneres (Ashmore i Del Boca, 1979, p. 222). Constitueixen les imatges i expectatives que s'associen als imaginaris col·lectius sobre com la masculinitat i feminitat s'han de performar³, prenent forma de

³ L'ús del verb performar per a referir-se al gènere fa referència a la teoria postmoderna i postestructuralista de Judit Butler (2011) que posa en manifest la construcció social del gènere i la seva naturalesa fluida i volàtil, demostrant que és el propi comportament de cada individu –com parlem, actuem, ens vestim, ens relacionem amb els altres- el que produeix i reproduceix gènere i normes de gènere. Així, una dona és una dona perquè performa com a dona i, en fer-ho, proposa indirectament com una dona ha de ser.

característiques físiques i de personalitat, conductes o rols. Segons González-Gavaldón (1999) marquen la identitat de l'individu (p. 79) i influeixen en les preferències, aspiracions i emocions (Castillo y Montes, 2014). Per tant, tenen una funció normalitzadora i creadora de conducta, construeixen uns ideals als quals assimilar-se i els individus que els violen reben respostes socials negatives (Endendijk et al., 2020).

Tal com Castillo-Mayén i Montes-Berges (2014) sintetitzen, la masculinitat se sol associar amb atributs considerats instrumentals o *agents* -independència, assertivitat, auto-eficàcia, orientació a l'èxit- i la feminitat amb atributs expressius o comunals -afecte, amabilitat, orientació als altres- (p.1). Aquesta alteritat o contraposició és clau per al binarisme de gènere, tal com ho és l'heteronormativitat; masculinitat i feminitat es construeixen com a contraposats però complementaris. L'adhesió a estereotips de masculinitat i feminitat al context d'Espanya segueix vigent malgrat una reducció en les últimes tres dècades (p. e. Castillo y Montes, 2014; Moya Morales & Moya Garófano, 2021). També segueix present en mostres d'adolescents (Martínez et al, 2009), on es vincula amb concepcions de les relacions sexo-afectives heterosexuales desiguals i amb la normalització i tolerància de la violència contra les dones (Caro, 2008; Castillo y Montes, 2014).

2.2.2 Guions (hetero)sexuals i la seva influència en la negociació del sexe

Els guions heterosexuales sorgeixen de l'extrapolació dels estereotips de gènere i l'heteronormativitat a l'àmbit de la sexualitat: s'espera dels homes que siguin sexualment actius i iniciadors i de les dones que siguin passives i reactives (Endendijk et at., 2020; Wiederman, 2005), meres receptores davant una voluntat aliena masculina. Els guions sexuals heterosexuales són elements fundacionals de les negociacions sexuals⁴ entre homes i dones (Cense et al, 2018), situant homes i dones en oposició però complementarietat: com a actors i receptores, actius i j reactives, iniciadors persistents i com acceptats, buscadors de plaers i submises que posen les seves necessitats per sota.

La presència d'aquest sistema de creences en la construcció de les subjectivitats sexuals que, al seu torn, marquen les interaccions i experiències sexuals heterosexuales, s'explora mitjançant estudis basats en entrevistes. Venegas (2018) evidencia la presència en el discurs dels i les joves espanyols de la la feminitat com a objecte de desig i la conseqüent passivitat i cosificació de les dones, en respecte als nois com a el subjecte de desig (p. 268-270). Cense et al. (2018) reporten que els joves narren assimetries: els nois se centren en els seus desitjos i les

⁴ Utilitzo la paraula negociar en tant que l'acadèmia (anglosaxona) parla de *negotiate (p.e.) sexual encounters* o *sexual boudnaries* entenen el sexe com una interacció mútua en la qual les dues parts no tenen perquè tenir les mateixes necessitats, desitjos, maneres de fer... L'ús de la paraula negociar no pretén al·ludir a pensar els cossos ni el sexe en termes mercantilistes, sinó del fet que la decisió de què passa i el que no passa en el sexe és fruit d'una negociació.

noies viuen una contradicció entre no voler semblar fàcils –i, per tant, dir que no- i voler complir les expectatives de la feminitat –i, per tant, voler satisfer l'altre i dir que sí-, ser accessibles (p. 283-284). Aquestes negociacions acaben de vegades amb experiències en que les noies consensuen sexe no desitjat (*consensual but unwanted sex*) (p. 283-284), sent negociacions del consentiment esbiaixades per pressions de gènere i de prioritzar desig i necessitats masculines (Burket i Hamilton, 2012, p. 817-818).

2.2.3 Dobles morals

Les dobles morals o dobles estàndards (hetero)sexuals constitueixen que un mateix comportament sexual serà valorat de diferent manera segons si l'executa un home o una dona (Endendijk et al., 2020, p. 163). Els homes gaudeixen de més permissivitat i les dones són penalitzades –pitjor valorades i jutjades– per les mateixes actituds o comportaments sexuals. Alhora, afavoreixen els guions sexuals en penalitzar les conductes femenines no vinculades amb la feminitat (p.e. Endendijk et al., 2020; Sagebin i Sperb, 2013).

Segons les revisions de la literatura, es demostra la presència de dobles morals per motius de gènere, però també de progressos en forma de major permissivitat i igualitarisme. Algunes conductes sexuals que s'esperen i valoren en els homes i condemnen en les dones són: molta activitat sexual i alt nombre de parelles (Bordini i Sperb, 2013; Sagebin i Sperb, 2012; Endendijk et al., 2020), ser actiu en l'expressió de la sexualitat (Sagebin i Sperb, 2012), sexe casual o sexe per primer cop en edat primerenca (Endendijk et al., 2020). L'activitat sexual es correlaciona positivament amb l'estatus i acceptació per a nois, però no amb les noies (Kreager i Staff, 2009; Reig-Ferrer et al., 2006). En el context Espanyol, els estudis quantitius demostren l'existència d'un creixent igualitarisme en les últimes tres dècades, si bé el doble estàndard restrictiu cap a les dones segueix present (Álvarez-Muelas et al., 2021; González-Marugán et al., 2021; Gutiérrez-Quintanilla et al., 2010). Des d'una aproximació a partir d'estudis qualitius que ens permeten entendre'ls des de la subjectivitat dels i les joves, Jozkowski et al. (2017), reporten en una mostra mixta de joves l'existència de judicis sobre la sexualitat femenina, que porten a tensions entre ser castes i accessibles alhora.

L'adhesió social als dobles estàndards es vincula amb discriminacions i violències contra les dones: actituds sexistes (p. e. Zaikman & Marks, 2014), desigualtats i violències en relacions sexoafectives (p. e. Juarros-Basterretxea et al., 2019), comportaments agressius (p. e. Moyano et al., 2017) i comportaments sexuals coercitius favorables a la violació (p. ej. Gutiérrez-Quintanilla et al., 2010, Jamshed & Kamal, 2019). Per tant, la vigència dels dobles estàndards repercuteix en relacions heterosexuales desiguals i desfavorables per a les noies.

2.2.4 Imperatius contradictoris i legitimitats complexes

En resum, l'estereotip de la feminitat –docilitat, complaença de les necessitats de l'altres contraposa de manera binària al de masculinitat, situant a la dona com a receptora i reactiva a l'acció i desig aliens masculins i generant uns guions (hetero)sexuals. Aquestes normes de gènere s'inclouen i problematitzen mitjançant el que Bay-Cheng (2015) anomena *virgin-slut continuum* (contínuum puta-santa), que mesura la legitimitat de les dones en tant que éssers sexuals. Proposa que el comportament sexual de les noies només es considera respectable en un context de relacions de parella heteronormatives, que impliquen l'adhesió a la norma de la feminitat tradicional i les col·loquen com a desitjables però no desitjants. L'autora fa explícites les contradiccions entre ser accessible i plaent -i, per tant, sexual- i ser casta -per tant no sexual, castigades degut a dobles estàndards en mostrar-se sexuals, desitjants o actives-.

En aquest context, proposo que les noies es troben en una posició complexa en les negociacions sexuals, sobretot al voltant de la idea consentiment, que si bé és necessària per a operacionalitzar la (violència contra) llibertat i autonomia sexual de l'individu, la mateixa concepció del sexe i les possibilitats de negociar estan altament viciades *a priori* per les normes de gènere. Primer, perquè els rols de gènere que esdevenen en guions sexuals pressuposen el subjecte que consenteix és femení -com en els debats al voltant del *no és no* i el *només sí és sí*- que entenen que la noia serà reactiva, i, per tant, dirà *sí* o *no* davant d'una voluntat aliena i, sovint, davant de situacions de pressions i insistències per a ser accessibles. Segon, perquè comunicar -i, per tant, consentir- sovint no és fàcil per les noies que, degut a imperatius de gènere i la construcció de la feminitat, no han estat educades en l'assertivitat sinó en el silenci, en la identificació de les pròpies necessitats sinó en la complaença de les alienes. Burket i Hamilton (2012) sostenen que les normes de gènere “generen pressions implícites que influeixen les seves negociacions del consentiment, com ara la de centrar-se en les necessitats i desitjos dels nois” (p. 817-818, traducció pròpia). Tercer, perquè els *sí* entusiastes i desitjosos es castiguen perquè son propis només dels homes o de les fàcils i els *no* convençuts col·loquen com a inaccessible i no plaent. Cense (2019) assenyala els debats de les noies entre marcar barreres i evitar represàlies per a mantenir una bona relació.

2.3 La neoliberalització de la feminitat: tensions cap a un nou subjecte femení postfeminista i masculinitzat a través del concepte d'agència sexual

En el moment actual de neoliberalisme, un gran nombre d'autores teoritzen la irrupció d'un nou estereotip de la feminitat individualista, assertiu i centrat en el control i la satisfacció de les pròpies necessitats, és a dir, vinculat amb l'ideal masculí. Bay-Cheng (2015) proposa que, la respectabilitat sexual de les dones es jutja mitjançant el *continuum puta-santa*, però també la

línia de l'agència (*agency line*), és a dir, segons si són llegides com a agents sexuals segons la noció tradicional del terme. L'agència sexual s'entén com la capacitat de conèixer els propis desitjos i necessitats i actuar en conseqüència, amb assertivitat, capacitat d'iniciar el sexe i eficàcia (Fetterolf & Sanchez, 2015; Horne & Zimmer-Gembeck, 2006). Aquesta noció reprèn força en un context de capitalisme neoliberal⁵ en que l'individualisme i l'èmfasi en el control són centrals (Vanwedenbeeck et al, 2021, p. 378-389). Fahs i McLelant (2016) entenen aquesta noció d'agència com una *demanda performativa* per a les dones, que ara han de mostrar-se resistents a les normes tradicionals de gènere, independents i amb el control. Bay-Cheng (2015) assenyala que la capacitat de ser llegides com a agents (i per tant, com a éssers sexuals legítims) es vincula amb la producció un discurs en termes de llibertat, decisió i control. En conseqüència, autores com Gill et al. (2013) i Bay-Cheng et al. (2018), observen en estudis basats en entrevistes l'apropiació de les noies del discurs individualista i assertiu, reapropiant-se d'un manera de ser i fer tradicionalment masculines com un esforç per suplir la falta de legitimitat. Alhora, posen el focus en els perills d'aquest discurs que pot presentar com a emancipatòries situacions d'opressió i desigualtats de gènere en emmarcar-ho en termes de lliure elecció o decisió⁶.

Aquest nou imperatiu dificulta encara més la legitimitat femenina, que ja no només es basa en l'adhesió a la feminitat i la disponibilitat sexual sense ser activament desitjant, sinó en la possibilitat de demostrar agència mitjançant actituds masculines i un discurs basat en valors neoliberals. Per una banda, els imperatius tradicionals imposen un rol passiu i reactiu que, en un sentit individualista de l'agència sexual, s'entendria com a no agèntic. Per altra banda, el desenvolupament d'una actitud que sí que s'entendria com a agèntica –iniciació de l'activitat, dominació...- és transgressor de les normes de la feminitat i, per tant, portaria a càstigs i judicis en tant que no femenines. Així, la legitimitat de les noies és molt complexa des de la concepció weberiana de la qual partim, que implica l'adhesió a un conjunt de normes. Aquestes generen imperatius que entren en contradicció en termes de gènere i sexualitat; quin és el subjecte femení legítim i quin és el subjecte sexual legítim? Pot el subjecte femení legítim ser sexual? Pot el subjecte sexual legítim ser femení? La navegació d'aquestes complexitats per part de les dones joves, tal com els discursos que produeixen per a fer-ho i intentar posicionar-se com a legítimes, resulten centrals per aquest treball.

⁵ Cal considerar l'aportació de Wendy Brown (2019) per pensar neoliberalisme i gènere conjuntament. L'autora llegeix el neoliberalisme com un projecte moral-econòmic, que no només pretén mercantilitzar i privatitzar tots espais de la vida, sinó també imposar una moral conservadora. Segons l'autora, el ressorgiment dels discursos neoliberals imposa una noció d'individus autònoms androcèntrica i masculinitzada. El sorgiment d'aquesta simbiosi es deu a pèrdua de privilegi de l'home blanc heterosexual, que proposa un règim de normalitat racial, de gènere i heterosexualitat.

⁶ Gill i Bay-Cheng argumenten que aquest discurs, acompanyat del postfeminisme, serveix com una trampa patriarcal que fa que les noies adoptin conductes opressives –per exemple, obsessió per una imatge física prima, depilada i hiperfemenina– sota lemes de llibertat i empoderament

3. Propòsits, preguntes i mètode que guien la recerca

“Narratives, and narrative analyses, provide windows into such laden human experiences, offering another avenue for understanding complex phenomena, as has been increasingly the case in the study of female sexuality”

(Burns et al., 2011, p. 239)

3.1 Propòsits i preguntes de recerca

El propòsit principal d'aquest treball és investigar com les noies joves es pensen a si mateixes com a éssers sexuals i generen discursos de legitimació que naveguen les complexitats i contradiccions de les normes de gènere tradicionals i neoliberals. En concret, es pretén analitzar com construeixen les seves subjectivitats sexuals i com negocien el sexe i el consentiment. Les preguntes que, sustentades en termes de i rellevància en el marc teòric, guien la investigació són les següents:

Com influencien les normes de gènere en la concepció que les noies tenen de sí mateixes en tant que subjectes sexuals ?

Com afecten les normes de gènere en la manera com les noies joves negocien el sexe al voltant del consentiment?

Quins són els discursos que les joves utilitzen per fer front a les complexitats per a construir-se com a éssers sexuals legítims?

3.2 Mètode

Per a generar coneixement precís i qualitativament rellevant s'han emprat mètodes d'anàlisi del discurs a partir de catorze entrevistes realitzades a noies d'entre divuit i vint anys, alumnes de la Universitat Pompeu Fabra. L'anàlisi del discurs ha estat considerat essencial per a l'estudi de la sexualitat femenina (Burns et al., 2011), (Cense, 2019, p. 256). Així, aquest mètode és especialment pertinent perquè, partint de la legitimitat com una tensió cap a les normes, aquest treball recull i estudia narratives de legitimació, és a dir, narratives que fan ús dels discursos existents sobre allò femení i allò legítim.

L'anàlisi es fa sobre catorze entrevistes semi-estructurades a noies d'entre 18 i 20 anys, estudiants de primer o segon curs d'un grau a la Universitat Pompeu Fabra. Més enllà de ser noies joves, la mostra és homogènia en altres sentits. En tant que estudiants universitàries, partint de que la possibilitat d'accés a la universitat està altament vinculada amb la classe social (Giovine, 2019), es pot pressuposar cert benestar econòmic. En prestar-se voluntàriament a tenir una conversa sobre sexualitat, també s'espera obertura i bona relació amb la sexualitat. Si bé els únics requeriments era que s'identifiquessin amb el gènere femení, fossin estudiants de primer o

segon a la UPF, tinguessin entre 18 i 20 anys i haguessin tingut experiències sexuals amb persones de gènere masculí⁷, totes les noies han resultat ser blanques i cisgènere. Així, els discursos de legitimitat no es veuen complicats per altres eixos⁸. Cal tenir en compte que les persones entrevistades no són representatives del conjunt de noies joves, ni tan sols de les estudiants de primer i segon any de la UPF. No s'ha buscat la representativitat o significació estadística, sinó que respongués a les necessitats del fenomen estudiat.

Les entrevistes⁹ es divideixen en tres blocs. El primer bloc recull construcció de la subjectivitat sexual marcada per les experiències sexuals i la relació amb la seva sexualitat, en condicions de viclles sexoafectius . El segon bloc recull la percepció i gestió de dobles morals i estereotips de gènere. El tercer bloc té a veure amb les expectatives, l'adhesió a guions sexuals i la negociació del consentiment en les experiències amb persones de gènere masculí. Les entrevistes eren anònimes i voluntàries, van durar totes entre vint i quaranta-cinc minuts i avalades per un document de declaració de consentiment¹⁰. Els noms que apareixen en el treball no són els noms reals de les entrevistades. Un cop recollides i transcrites les dades, s'ha procedit a analitzar el contingut de les entrevistes mitjançant mètodes d'anàlisi temàtica discursiva.

Cal fer palès, com he declarat a *Nota de l'autora i agraïments*, que com a investigadora, escapar la posicionalitat no només no és possible sinó tampoc desitjable. Generem coneixement des de la subjectivitat i jo m'he sentit interpel·lada i afectada per les vivències que les noies m'han volgut compartir i que estan plenes de violències, traumes i pors, però també de poder i saviesa. Des de la cura i respecte cap als testimonis, m'he emocionat i enrabiament mentre realitzava i curava les entrevistes. Tots aquests intangibles estan presents en els següents apartats, i han marcat la realització del treball de camp i el posterior anàlisi de les dades recollit.

4. Anàlisi de les narratives de legitimitat

4.1 Masculinitats i feminitats dicotòmiques: subjectes i objectes del desig, el plaer i l'acció

Primerament, s'analitza com les entrevistades conceptualitzen els guions sexuals a partir de com caracteritzen masculinitat i feminitat, partint de que la percepció dels ideals de feminitat és inseparable per elles de la relació pròpia subjectivitat, identificada com a femenina.

⁷ Vegeu annex 1

⁸ Entre les entrevistades, 9 es van definir com a heterosexuales, 3 com a bisexuals, 3 van indicar dubtes o voluntat d'experiències amb noies i 1 no es va definir com a tal però va parlar d'experiències amb noies-

⁹ Vegeu annex 2.

¹⁰ Vegeu annex 3.

4.1.1 Trossos de carn, trofeus i proeses: llenguatge mercantilista i objectificador en la concepció de les noies

En el marc dels guions sexuals que posicionen les noies com a objectes davant de subjectes masculins, aquestes se senten ser valorades segons com de desitjables i desitjants, de complaents i sexuals són. Conscients de ser mesurades segons l'adhesió al seu rol d'objecte impost mitjançant guions, moltes noies denunciaven ser reduïdes a "un tros de carn" (Mar), "una proesa" (Berta), "un trofeu" (Olívia), "objecte de desig" o "objecte sexual" (Jana, Mònica i Sofia). Les noies són conscients de no ser llegides com a subjectes sinó com a objectes sexuals, de manera que el seu "valor" es mesura segons com d'accessibles, atractives i complaents són.

4.1.2 Sobre el desig: *machirulos*, amor i també les noies desitgem molt!

La noció de masculinitat percebuda per les noies està marcada principalment per l'estereotip que els homes són individus més sexuals, amb desig constant -que es tradueix en voluntat contínua de més sexe- de naturalesa inclús incontrolable o virulenta que, com es veurà en els apartats següents, pot portar a pressions. Descriuen una obsessió i sobrevaloració del sexe davant d'una percepció femenina del sexe com a menys important:

Clàudia: "Perquè són uns calents (...). És com que tampoc ho entenc perquè a mi mai m'ha passat això de voler follar amb un tio tan exageradament."

Aquest ideal es construeix conjuntament amb la idea que el desig femení és menys constant i intens; per la meitat de les entrevistades, "no és tan fàcil" voler ni mantenir relacions sexuals:

Olívia: "Jo crec que per ells és un poc més fàcil perquè, tu has d'estar més preparada i més còmoda (...). Ells estan com... sempre, sempre.... Jo crec que els quasi sempre, sempre volen. I nosaltres nos costa (...). Tu necessites moltíssim més d'ambient d'amor".

Per la majoria, el desig està connectat a un espai tranquil i segur, l'amor o la mutualitat amb una parella. Aquesta idea està molt present en la meitat d'entrevistes i es vincula amb la preferència de tenir sexe en relacions sexoafectives:

Sofia: "Per alguns homes no és algo tan íntim (...). Ells no pateixen per follar. Sento que han d'haver-hi uns... uns cuidats (*cures*), saps?"

Això, per tant, recau amb dinàmiques de desitjar i ser desitjades que moltes noies perceben:

Sofia: Valorava l'experiència sexual a partir de com em veia l'altra persona. Si jo veia que...jo era objecte de desig, per mi això ja era, en plan...una bona relació sexual.¹¹

¹¹ En aquest cas, com en altres, les entrevistades fan ús explícit del llenguatge en termes de subjecte-objecte. És essencial el concepte de la mirada masculina (*masculine gaze*), que marca la relació entre gèneres i objectifica la dona, com diu Berger (2008): "one might simplify this by saying: men act

Aproximadament l'altra meitat de les noies mostra alguna contraposició a aquests ideals de masculinitats i feminitats tradicionals fidels a les expectatives. La majoria de les noies s'adhereix a la idea que els homes volen més sexe, però algunes ho perceben com un imperatiu perquè els homes són "més homes" com més sexuals són:

Berta: Es volen fer una mica els mascles i que la resta els aplaudeixin (...) Ens pensem que als homes els ve de gust tenir sexe en cada moment i que ells han d'estar com predisposats.

Altres noies repensen els guions sexuals presentant masculinitats - presents sobretot en relacions sentimentals- més mútues i curoses, i feminitats presentades com a igual de sexuals i desitjats:

Clàudia: "Si és una persona que a té més comunicació suposo que també lo mateix que cerquem nosaltres, sentir-se a gust o sentir-se estimat, si és la seva parella..."

Ainhoa: "El noi s'ha de sentir sempre el *machirulo* que tot li agrada. No sé si pel porno o per què, però tot el sexe als nois els ha d'agradar. En canvi, a les noies està vist que potser no (...). També a les noies ens agrada molt".

Aquestes nocions denoten l'efecte que els estereotipss, alhora que una voluntat de transcendir assimetries, ja sigui desdemonitzant els homes o masculinitzant les dones¹².

4.1.3 Sobre el plaer: *a qui prioritzo? A ell, al seu plaer, al meu plaer?*

La idea de que la complaença femenina -des de complaença i la prioritziació de les necessitats de l'altre- ha de cobrir els desitjos masculins -molt més presents- s'ha establert com una dels elements principals dels guions (hetero)sexuals, deixant el seu propi plaer en segon pla. Com diu la Mònica: "molts cops jo m'havia sentit un objecte perquè l'altra persona simplement tingués plaer". La majoria de les entrevistades descriuen l'imperatiu i el "rol interioritzat" (Jordina) cap a les noies de donar plaer, sobretot en relacions de sexe esporàdic, i moltes parlen de la influència del porno en aquest ideari:

Daniela: La idea del porno i tot que la noia ha de donar l'orgasme al noi i està per això, per arribar a que el noi ejaculi.

El plaer femení, en canvi, queda sistemàticament relegat en segon pla segons la majoria d'entrevistes. Moltes noies s'adhereixen aquestes dinàmiques:

and women appear. Men look at women. Women watch themselves being looked at. This determines not only most relations between men and women but also the relation of women to themselves. The surveyor of woman in herself is male: the surveyed female. Thus she turns herself into an object" (p.47)

¹² Per exemple, l'Mar assegura: "S'ha imposat molt a les noies el sentit de buscar un sentiment romàntic en el sexe, perquè és el que s'ha ensenyat (...), però per mi, per exemple, jo ara estic en un moment que a mi em fot molta mandra tindre una relació sentimental amb algú".

Berta: “Perquè al final nosaltres som les que hem de complaure'ls a ells (...). A vegades tenia sensació que havia de complaure molt a l'altra persona per fer-me sentir bé a mi mateixa”.

Moltes de les noies, alhora, malgrat adherir-se a aquestes normes, generen discursos crítics i reflexius al voltant d'aquestes imposicions:

Sara: “Ho faig així perquè li agrada a ell o perquè m'agrada a mi... A qui prioritzo? A ell, al seu plaer, al meu plaer? (...) Costa molt trobar el plaer dels dos.”

Carla: “sempre hi ha hagut tabú amb el sexe femení i fins fa poc, realment, no es contemplava el plaer femení”.

La majoria de les entrevistades fa referència a aquestes assimetries com a més presents en el sexe esporàdic i de la possibilitat de canvis en relacions de parella, tot i que la voluntat de complaure travessa transversalment totes les entrevistades. La majoria entenen la mutualitat com un ideal:

Mònica: “M'he sentit més subjecte quan han posat el meu plaer al centre. Vull dir, no és que hagin posat primer el meu plaer, sinó que els han posat per iguals”.

Si bé la majoria accepten que hi pot haver excepcions, en general critiquen la falta de mutualitat, l'obsessió del noi per satisfer els seus desitjos i la tensió o la pròpia preferència de complaure.

4.1.4 Acció, iniciació i iniciativa: *li havia sorprès que fos tan directa.*

La gran majoria de noies descriuen, en aquest binarisme relacional, l'ésser masculí com un ésser iniciador i l'ésser femení com a ésser receptor de l'agència masculina. La iniciativa s'espera i sol ser dels homes, tot i que algunes problematitzen aquestes dinàmiques:

Paula: “Esperes que l'home t'escrigui el primer, que et digui de quedar (...) Sempre tenen ells la iniciativa”.

Olívia: “Solen venir ells... És que està vist així, que no vol dir que me paresqui bé, eh?”

Algunes de les entrevistades inclús transcendeixen aquestes normes i són elles les que duen la iniciativa:

Mònica: “Sempre ha estat dit que han de ser els nois, per exemple, els que van en una discoteca (...). I m'ho va dir (un noi) que li havia sobtat que hagués sigut tan directa perquè normalment les noies no ho són. Jo crec que és un rol que està molt present.”

En conclusió, les noies perceben els guions sexuals tradicionals que s'avançen en el marc teòric, situant a les dones com a menys sexuals i reactives i, els homes, com a desitjants i iniciadors de

l'activitat: “són ells els que com... comencen tal, miren si tu accedeixes o no. Si accedeixes bé i si no, mal” (Olívia)¹³. Amb aquesta frase no només es percep aquest guió sexual, sinó la noció de conseqüència, càstig, judici o represalia que s'explora en els següents apartats.

4.2 Al punt de mira: legitimitats impossibles i navegació dels imperatius de gènere

La percepció i vivència de la feminitat està molt marcada per una consciència de les normes i creences que situen a les noies com a receptores d’“una mirada horrorosa” (Mar), d'estar constantment “al punt de mira” (Olívia):

Daniela: “Et critiquen per tot en ser dona, com si no ho fas, com si ho fas massa... Bueno, massa! Massa segons el que ells diuen, saps?”¹⁴

Aquesta sensació de vigilància i probable recepció de judicis o càstigs fa que les joves construeixin les seves subjectivitats sexuals sent conscients sempre de ser mirades i jutjades.

4.2.1 La puta, la santa i totes les que cauen entremig: *aquesta té zero valor!*

El *continuum puta-santa* (Bay-Cheng, 2019) marca la conducta sexual femenina coma a acceptable només en relacions de parella o vincles significatius heteronormatius. Aquest imperatiu es vincula amb la noció d'objectificació noies, doncs el seu “valor” es veu constantment mesurat “pel número de vegades, per si ets més guarra o menys guarra, per quants te n'has fet...” (Sara), tal com critica la Olívia:

Olívia: “Si una tia s'ha fet a molts tios (...), ja aquesta tia té “zero valor”. En canvi, si, jo que sé, un tio se n'ha fet a vint, ja no puc jutjar com és”

La majoria de les entrevistades parla de com la sexualitat llegida com a llibertina, explícita i activa està mal valorada i inclús es pot vincular amb càstigs i represàlies, però aproximadament només la meitat reporta experiències de *slut-shaming*¹⁵:

Paula, fent referència a un comentari rebut: “Otra vez? Si la semana pasada ya estuviste con otro...”

Carla: “No volia seguir (estant amb mi) (...). Un dia xerrant va sortir aquesta conversa de amb quants havíem estat, ens havíem estat i que no estava content amb aquest número.”

¹³ L'ús del verb *accedir* és clau per entendre de quina manera els guions heterosexuels vicien la manera com s'entén que el consentiment s'ha de donar per part de les noies i ja no rebre, sinó aconseguir per part dels nois.

¹⁴ Aquesta frase fa explícita la percepció que les noies tenen sobre les contradiccions que fan que ser llegida com un ésser sexual legítim sigui impossible.

¹⁵ *Slut-shaming* és un concepte que fa referència a “l'acte de criticar a les dones o noies per la seva sexualitat o activitat sexual real o pressumpta, tal com per lluir o comportarse de maneres que s'entenen que són transgressores de les normes sexuals” (Karaian, 2014, p. 296, traducció pròpia).

Així, la majoria de les noies són conscients de la dificultat de trobar el punt de la virtut: reben pressions per a ser accessibles i se les tatxa de “mojigates” (Mar) davant del no, però tampoc poden ser massa “deixades anar”. Davant d’això, moltes desenvolupen actituds igualitàries i d’agència:

Ainhoa: “Haver d’aguantar comentaris no *me apetecia*. (...) Però no vaig deixar de fer el que volia (...) Que vaig seguir tant amb ell, vaig seguir coneixent uns altres nois si *me apetecia* (...). No va ser com... “*pues ya no hago nada más para que no opinen*””.

Mar: “Per mi seria el mateix, és com una forma d’empoderament de dir, “jo controlo la meua sexualitat, jo ho visc així”. Però és que noto que per a l’altra gent és diferent, com que si ho fa una noia és una fresca, si ho fa un noi és com... “bueno, és un noi no?””

4.2.2 Dobles morals: *ridiculitzant el meu (nostre) sexe*.

Totes les entrevistades són conscients de les dobles morals en sentir-se més i pitjor jutjades en comparació als nois, perceben l’existència d’unes creences que valoren pitjor la sexualitat femenina i han viscut en alguns casos comentaris o judicis. Una de les idees més presents a les entrevistes és la idea que un noi serà ben valorat si està amb moltes noies –la sexualitat explícitament activa es vincula amb la virilitat-, serà un “crack”, “puto amo”, “capo”. En canvi, una noia serà titllada de “puta”, “guarra” o “deixada anar”¹⁶ en mostrar-se sexualment activa, estar amb diversos nois alhora o, simplement, ser llegida com a ésser sexual:

Berta: “Uns nois de la meua classe em van començar a fer mofa de que jo m’havia lligat a aquell noi i com... a ridiculitzar el meu sexe. Quan realment, segurament, a ell no li havien ridiculitzat res ni li havien tirat en cara”.

Malgrat que encara percebin desigualtats, si més no, la gran majoria de noies observen una tensió cap al fet que “la cosa estigui millorant” (Carla), per exemple, algunes creuen que el sexe fora de parella està cada cop més normalitzat tant per nois com per noies.

Davant les dobles morals, més de la meitat de les noies adopten en general actituds de resistència i naveguen i reinterpreten aquestes normes des de les seves posicionalitats:

Cristina: “No, no fem el que volem, però podem... Realment, si et dona igual el que els altres pensen poder, pots fer el que vulguis.”

Sara: “És això que sempre al tio se li penja el medalles per cada lio i per cada polvo que fa. (...) Ara potser, si hi fan amigues meves, dius, “ole tia, clar que sí, et penjo jo la medalla” (...). Sento que està canviant, però també perquè ho estem fent canviar.”

¹⁶ En aquest cas, no es referencio quina de les entrevistades ha dit la paraula ja que és indistint; aquestes paraules i altres es repeteixen en entrevistes diferents.

La Sara, com altres que celebren les actituds activament sexuals, reinterpreta els mals judicis per a les noies i reivindica la possibilitat de la impunitat també per a les noies.

4.3 Negociant el sexe: pressions, desig, consentiment i violència

A continuació s'analitza com les noies negocien el sexe i en concret, la voluntat o desig (o la seva absència) de tenir sexe, de fer certes coses i no altres, per a ser assertives i, en última instància, dir *sí* o *no*¹⁷.

4.3.1 És la comunicació la panacea del sexe?

La comunicació és un dels temes més presents i valorats positivament¹⁸. En relació amb la comunicació del consentiment, totes les noies entenen com a inacceptable que els límits i els *nos* no es respectin¹⁹. Aproximadament la meitat de les noies asseguren ser assertives i comunicatives, com la Mònica, que diu que és “supercomunicativa” o com l’Ainhoa, que afirma “jo no tinc cap mena de problema amb això”. Si més no, la gran majoria accepta -també aquelles que es posicionen com a assertives- la complexitat pràctica de comunicar en el moment de les relacions sexuals i expliquen experiències de silenci o no assertivitat. De manera genèrica, les noies accepten que els és més fàcil expressar el *sí* en comparació al *no*: “a qui no li agrada que li diguin que fa les coses bé” (Mònica). Moltes de les noies expliciten com d’important és dir que no quan realment no volen fer qualsevol cosa i, algunes, adopten actituds assertives en un sentit més tradicionalment agèntic o masculí:

Paula: “Si no em ve de gust li dic “*oye, me voy*” y yo me voy, i ja està.”

Jordina: “A la que veig que algo no m’agrada... Sí, aparto la mà. (...) A la que em sento incòmoda és com: “No, para” saps? “Això no””²⁰

Si més no, també entre les emfatitzen la importància de dir que no, moltes asseguren que “no és fàcil” o és “difícil” comunicar-se en el sexe i, específicament, comunicar els límits:

Jordina: Jo soc de no tenir gaire comunicació i és una cosa que m’agradaria canviar, també.

Entenc que he estat educada així jo no sé. (...) M’entren vergonyes (...).²¹

¹⁷ Quan em refereixo al text a *sí* i *no*, no faig referència només a l’ús explícit d’aquestes paraules, sinó que el *sí* implica mostrar una recepció o feedback en positiu i el *no* també inclou comunicar l’*així no*, *això no* o marcar un límit.

¹⁸ Juntament amb la confiança o intimitat, el sentir-se bé i el plaer o passar-ho bé.

¹⁹ Algunes de les entrevistades valoren la comunicació com “el més important” (Mònica, Ainhoa), “el centre” (Sofia) o “la base” (Sara).

²⁰ L’Ainhoa també denota una assertivitat inclús violenta i, per tant, masculina: “típic en una discoteca que ve un i es creu que és el Dios del mundo i que et pot... te poden meter mano sense preguntar res. I jo he hagut de fotre alguna hòstia en plan “para, que t’estic dient que no””.

²¹ Sandra Bartky (2015) entén la vergonya com una eina de regulació de la sexualitat de les dones. Amb un discurs similar i també conscient del gènere com un factor essencial, la Sofia diu: “És molt més difícil,

La possibilitat de comunicar està esbiaixada per qui és i com ens posicionem en relació a l'altre, essent el grau de confiança que hi tinguis un factor essencial per a la possibilitat de ser assertiva i comunicar segons la majoria d'entrevistades:

Paula: “Si acabes de conèixer una persona o portes un mes i no tens gaire confiança (...) és més difícil arribar a dir-li “no, això no m'agrada”, “això sí que m'agrada”, “no, parem”...”

A continuació, s'analitza com les noies reflexionen sobre dir que sí i dir que no a través de les seves experiències.

4.3.2 Pressions per a ser accessibles i sexuals

Una de les principals pressions que la majoria de les noies comenta és la de ser sexualment actives per part de la societat i sexualment accessibles per part dels homes, pressions que entren en contradicció directa amb les dobles morals o experiències de *slut-shaming*:

Mònica: “És una cosa que es parla molt i se li dona molta importància a vegades i clar, això també et dona una pressió que dius: “ai, jo ho he fet tants cops”, “jo fa un mes que no”...”

La iniciació del sexe implica per la meitat aproximadament de les noies pressions socials, del cercle d'amigues, i de la parella o els nois. Moltes noies en parlen de la seva primera vegada com a “marcada per la força”²² (Sofia) o “no ho vaig fer perquè jo volgués, sinó perquè m'havien dit de fer-ho” (Cristina). Altres parlen de no sucumbir a les pressions: “vaig al meu ritme ningú m'ha de dir en quin moment he de fer algo” (Daniela). Les noies amb parella o vincle ferm valoren la seva iniciació en positiu, com un moment desitjat i sense pressions: “jo crec que el fet que fos la meua parella me va ajudar molt” (Clàudia).

Més enllà de les primeres vegades, la majoria de les noies descriuen experiències d'insistència masculina elevada, sostinguda per guions sexuals i la impunitat vinculada amb la masculinitat que generen pressions per a ser accessible:

Sofia: “Totes les dones, o quasi totes, hem passat per això, de dir... Jo no ho vull, però l'altre sí, i al final, he de ser accessible per a l'altra persona.”

Jordina: “Va estar tota la nit insistint-me, tota l'estona, però com cada cinc minuts, literalment, que no sé què, “et vull follar””

Així, si bé ja s'ha explicat que dir que no no és sempre fàcil, algunes de les noies descriuen conductes assertives davant la insistència:

doncs, dir que no t'agrada, perquè al final, no se'ns ha educat en això, (...) no ens pot no agradar això (...) ho hem de viure i sempre des de ser l'objecte de l'altra persona”.

²² La Sofia també diu: “empena per alguna cosa, per l'altra persona o per la pressió social” (Sofia), fent ús constant de llenguatge que denota absència de consciència, control i voluntat.

Olivia: “Al *quint* (cinquè) no o tal, ja és en plan... “Aï, no, és que mai vols, no sé què.” I tu te sents com malament. No per estar amb una persona (...) has de sentir com que ho estàs fent malament, perquè no estàs fent res malament”²³.

Així, més de la meitat de les noies descriuen i parlen d'experiències en que es troben que han de dir que no davant d'insistències continuades i que, sovint, comporten represàlies.

4.3.3 Sexe consentit i no desitjat: *i per què no vas dir que no?*

Davant d'aquestes pressions, més de la meitat de les noies descriuen –conscient o inconscientment- experiències de sexe consentit però no desitjat. És a dir, escenes en que, davant de la iniciació de l'altre -i, en molts casos, també insistència- accedeixen a complaure la voluntat de l'altre. Així, les noies parlen o bé “deixar-se emportar per la inèrcia” (Mònica), o bé de “cedir davant de “va, no sé què, una mica més...”” (Daniela). A continuació recullo experiències de sexe consentit però no desitjat en experiències amb vincles sexoafectius llargs i en sexe esporàdic.

Relacions de parella i vincles sexoafectius llargs: és la confiança la solució?

En molts casos, les entrevistades expliquen experiències de sexe no desitjat però consentit en parella o relacions sexoafectives llargues, expressant diversos factors que es repeteixen. Primer, la pressió del sexe en parella s'entén com un imperatiu, és a dir com “una cosa que toca” o “una mica imposat” (Jana). Segons la Mònica:

“Quan tens parella durant molt de temps, està molt ben vist el fet que si a l'altra persona li ve de gust i a tu no haver de fer coses que potser en aquell moment no vols i per mi això ha sigut una mala experiència.”

Segon, l'element relacional o influència de l'altre ja que “òbviament la teva parella té una influència en el que tu, en el que tu decideixes” (Daniela). Tercer, per la normalització de patrons de violència i actes que no es permetrien en un context no de parella:

Daniela: Si un ràndom em diu “*sí, haz esto*” jo li dic “no” i *me piro*. Però clar, si és la teva parella per la que tens sentiments i tal és com que, cedeixes.

Diverses noies parlen de que “no vols ferir els seus sentiments, no vols ferir el seu ego” (Mònica). També es vincula amb el fet que “generes unes dinàmiques amb una persona de cop i volta tallar-les en algun moment, sembla que has de donar més explicacions” (Daniela).

²³ De forma similar, la Paula explica: “Si no em venia de gust, jo li deia que no, que no ho faria, perquè no m'agrada. I era com que ell “*Bueno va, però por una vez...*” (...) Llavors com que la relació s'acabava refredant bastant”.

Finalment, diverses noies parlen de la por al càstig, els xantatges i les represàlies en parella fins a l'extrem de ser deixada:

Mònica: “No vols que ell després et faci sentir malament, (...) pel simple fet de no tenir problemes després, per no haver de... de lluitar contra aquestes conseqüències.”

Tots factors fan que la noció del desig quedi una mica desdibuixada i es perdi consciència de què es vol i què es consenteix:

Mònica: “Quan ho vaig deixar amb la meva parella va ser quan em vaig donar molt més compte que estava fatal (...). Passa que en aquell moment no sabia que estava malament.”

Sexe esporàdic: pot no ser des de la desconfiança i la por?

Pel que fa a la possibilitat de marcar barreres en el sexe esporàdic i, sovint, amb nois amb qui tenen poca confiança o coneixen poc, la possibilitat a dir que no també es veu molt influenciada per diversos motius²⁴. Primer, per l'absència de confiança. La Carla afirma que en parella és assertiva però:

“Hi ha moltes vegades que si no tens confiança en algun moment no diràs: “ara estic incòmode, ara la posició no m'acaba d'agradar (...), te sap greu”.

Novament es parla de la no voluntat de ferir els sentiments de l'altre²⁵ o de no “tallar” (Carla) la connexió o la dinàmica, al que la Jordina anomena: “fa més mandra dir que no”.

En tercer lloc, algunes noies parlen de nocions de inferioritat o indefensió²⁶ davant la voluntat o “poder” o “domini” masculins:

Olívia: Ningú t'està obligant, però (...) aquesta persona és està per damunt de tu, d'alguna manera, i tu et sents malament per dir que no, no dius que no, ho acabes fent sense voler.

La por a les conseqüències, des de xantatges a violències està molt present en les entrevistes. De fet, la por a violacions per part de desconeguts és un dels pilars dels discursos de la majoria de noies perquè “al final, com a dona, ja sabem el que pot passar” (Mar) i tenen por.

Jordina: “agredir, a violar o inclús a fer una cosa que no em vingui de gust i la continui fent, m'insisteixin i em senti incòmoda o violentada”.

²⁴ Cal tenir present que gairebé totes les noies amb molt poques excepcions prefereixen la intimitat sexual quan aquesta és amb persones amb qui tenen confiança. Entre aquestes, algunes prefereixen el sexe amb parella. En tot cas, solen considerar més important el nivell de confiança que no el tipus de vincle.

²⁵ Mònica: “Seria capaç d'aguantar-me una mica aquest dolor per tal de no ferir els sentiments de l'altra persona.”

²⁶ Aquesta noció es vincula amb la noció de Wilkerson (2002) de *powerlessness*, que indica que sentir-se desempoderat o indefens és un aspecte central de l'opressió social que es fa especialment palès en el context sexual

Mar: “A la televisió, a tots llocs, sempre et diuen... és que fa una mica de por el tema aquest de les violacions, és algo com molt comú, que pot passar-te a tu, pot passar a la del costat”.

Així, moltes de les noies posen la seguretat com un valor essencial a l’hora de tenir relacions sexuals i no el plaer o el desig, i adopten actituds de cautela, ja que viuen sumides, en alguns casos, en una política de la por.

4.3.4 Experiències de violència i no consentiment

Quatre de les entrevistades parlen d’experiències en que no van donar el consentiment i van ser forçades²⁷. Dos d’aquests casos es vinculen amb experiències repetides i normalitzades en un context del seu primer vincle o parella més llarga, i el tercer en el marc d’un vincle sexoafectiu rellevant:

Sofia: “Jo inclús pensava “per què està passant això sense preguntar-me? (...) Jo penso que no vaig reaccionar gens, clar, jo no havia viscut res, jo sabia que allò era normal, no podia comparar amb res perquè només coneixia això”.²⁸

Jordina: “Em vaig quedar com estancada, ja, no vaig saber sortir d’aquella casa, saps? (...) O sigui que no em vull culpabilitzar, eh? (...) Al final sí que és una agressió, perquè va arribar a un punt que inclús me la va mig ficar quan jo li havia dit que no. Tampoc va ser res com *super hardcore* (...) Moltes vegades m’aferro al, “bueno, chill, però no passa res” (...). Et passa a tu i és com “ai, és que no vull ser jo”.”

Les noies descriuen un estat d’inconsciència mentre passava i es col·loquen a l’actualitat amb una mirada crítica però sense parlar de sí mateixes en tant que víctimes. Recollir el testimoni d’aquestes experiències és essencial per entendre com les subjectivitats es desenvolupen en contextos d’haver viscut violències i quines formes prenen els seus discursos de legitimació.

5. Discussió dels resultats

Un cop desenvolupada anàlisi temàtica, en aquest apartat es pretén posar en diàleg les dades obtingudes amb les preguntes de recerca que han guiat l’estudi. A continuació es presenta i discuteix de quina manera les normes de gènere influeixen les construccions de les subjectivitats sexuals i la possibilitat de negociar el sexe, juntament amb quins són els discursos de legitimació utilitzats per les noies per tal de navegar aquestes complexitats.

²⁷ Si bé l’enfocament inicial d’aquest estudi no pretenia analitzar experiències de no consentiment, les experiències de les noies joves estan marcades per violències i cal tractar-ho en un apartat

²⁸ De manera similar, la Mònica reflexiona: “I no me’n vaig adonar fins uns mesos després que això no és normal, que està fatal i que per molt que sigui la teva parella no s’ha de fer.”

5.1 Construcció de la subjectivitat sexual

Rols de gènere i guions sexuals

Les entrevistades, reproduint l'ús del llenguatge mercantilista i objectificador, són conscients de l'existència de discursos, guions i dinàmiques que presenten subjectes masculins i objectes femenins que, com es tracta en el següent apartat, generen dinàmiques de pressionar i cedir. Així, els guions heterosexuais se sustenten sobre idearis de la masculinitat i la feminitat²⁹, al voltant de ser objecte i subjecte del desig, el plaer i l'acció. Les noies es vinculen amb aquests temes en termes d'adhesió –concepció dels ideals de masculinitat i feminitat com a certs o conducta acord–, resistència –creences o actituds contràries–, o ressignificació de les normes –reflexió al voltant de l'ideal i les seves causes–, tal com s'observa en la Figura 1. En la navegació de tensions contradictòries, els discursos de resistència presenten feminitats neoliberals, que fan èmfasi en el llibertinatge p el control d'una mateixa, i que busquen legitimar-se mitjançant la disrupció de les normes de gènere i la presentació en tant que agents. Altres discursos de resistència se centren en la possibilitat de masculinitats i dinàmiques menys virulentes i sense dinàmiques opressives i desiguals, que són més possibles d'aconseguir en vincles amb confiança o de parella. Pel que fa a l'adhesió a la creença o adopció d'una conducta que s'ajusta al rol femení, sovint es ressignifica o legitima d'una de les següents maneres; (1) mitjançant discursos d'agència que denoten voluntat activa de ser complaent o atractiva i trobar empoderament³⁰ en això, (2) mitjançant una estratègia de prioritització de les cures, l'amor o conductes menys sexuals per evitar situacions de pressions o violència per part sobretot de desconeguts o (3) mitjançant una consciència feminista de reflexió explícita sobre com aquests imperatius marquen la socialització, la dificultat d'escapar-los i la voluntat de canvi.

²⁹ Com ja s'ha argumentat al marc teòric, el binarisme de gènere i l'heteronormativitat són essencials per a presentar ideals masculins i femenins entesos com a contraris però complementaris

³⁰ Si bé no és objecte d'aquest treball d'investigació resoldre aquestes qüestions, és essencial reflexionar sobre la possibilitat o no d'emancipació i agència quan es té una conducta normativa i que, per tant, reproduceix dinàmiques

Figura 1. Adhesió, resistència i valoració o reassignació dels rols de masculinitat i feminitat tradicionals i dels guions heterosexuales.

	Adhesió	Resistència	Valoració/Resignificació
Desig	<p>Masculinitat Desitjant, naturalesa més sexual, més desig i més constant i virulent, obsessió pel sexe</p> <p>Feminitat Desitjada, naturalesa menys sexual, menys desig, el sexe és positiu quan ve amb cures, amor, tranquil·litat</p>	<p>Possibilitat de masculinitats més mútues (sobretot en parella)</p> <p>Expressió de feminitats més sexuals i legítimament desitjants</p>	<p>El desig masculí respon a un imperatiu per a ser sexuals que vincula positivament virilitat i masculinitat</p> <p>El desig femení està vinculat a qüestions no sexuals per por a males experiències i voluntat de no ser tractada com un objecte</p>
Plaer	<p>Masculinitat Buscant la satisfacció del seu plaer, egoista</p> <p>Feminitat Complaent, entregada a l'altre</p>	<p>Possibilitat de canviar les assimetries i avançar cap a l'igualitarisme (sobretot en parella)</p>	<p>Preferència i voluntat femenina agèntica de voler complaure</p> <p>Consciència de la interiorització dels rols</p>
Acció	<p>Masculinitat Iniciadora, insistent</p> <p>Feminitat Receptora, reactiva</p>	<p>Expressió de feminitats amb conductes iniciadores i actives</p>	<p>Preferència i voluntat femenina agèntica de que els nois els vagin darrere</p> <p>Consciència i autocrítica d'aquestes dinàmiques i voluntat canvis</p>

Font: Elaboració pròpia (2023) a partir dels resultats

Judicis i dobles morals

Les entrevistades perceben ser constantment sota judici i escrutini, sent la gran majoria d'elles implícita o explícitament conscients de aquestes pressions les posicionen com a il·legítimes. Principalment, fan referència -des de saber-se mesurades en termes de valor- a l'existència del contínuum puta-santa i de dobles morals, davant la impunitat masculina. Novament, ens trobem davant de dinàmiques d'adhesió, resistència i valoració, com s'observa en la Figura 2.

Figura 2. Adhesió, resistència i valoració o resignificació de la percepció

	Adhesió	Resistència	Valoració/Ressignificació
Continu puta-santa	<p>No adhesió a les creences</p> <p>Vivència de <i>slut-shaming</i> i càstigs en ser sexuals, i pressions en no ser-ho</p>	<p>Indiferència davant les crítiques i manteniment de la conducta desitjada</p> <p>Actituds igualitàries i de validació de la conducta sexual pròpia i de les altres</p>	<p>Consciència explícita del biaix de gènere</p>
Dobles morals	<p>No adhesió a les creences</p> <p>Consciència de ser pitjor jutjades que els nois</p>	<p>Possibilitat d'agència i llibertat, indiferència a les crítiques</p> <p>Actituds de celebració de la sexualitat femenina</p>	<p>Consciència explícita del biaix de gènere</p> <p>Creença que alguns judicis i normes no estan esbiaixats pel gènere</p>

Font: Elaboració pròpia (2023) a partir dels resultats

Si bé cap noia s'adhereix als valors que sostenen que haurien de ser jutjades malament -o pitjor que els nois- en tant que éssers sexuals, sí que les perceben i són conscients de l'existència d'aquestes. De manera general, es mostren resistents, majoritàriament, intentant posicionar-se per sobre de agency line (Bay-Cheng, 2019), produint un discurs entès com a agèntic, justificant en termes de lliure elecció, voluntat i control ser abstinentes o molt actives. En general, en la mostra es troben sobretot discursos sex-positive i de legitimitat de conductes com ara molta activitat sexual o sexe esporàdic³¹ si bé altres noies denoten discursos d'abstinència i legitimitat en no ser sexuals³². Troben en la feminitat neoliberal agèntica la legitimació de les contradiccions, que denota una tensió per a generar un discurs de no percepció o d'estar per sobre de les normes, present en els comentaris de les noies quan negaven en alguns casos la incidència del gènere com un factor clau en ser jutjades. Alhora i, per contrari, novament ens sorgeix una subjectivitat reflexionada i explícitament conscient del gènere com un factor que sempre marca la possibilitat de ser legítima.

5.2 Negociació del sexe i del consentiment

En el marc teòric es proposa que la noció de consentiment està esbiaixada per (1) la preconcepció de que l'individu que consenteix -seguint els guions sexuals vigents genèricament

³¹ Ainhoa: “mira que guarra, s'ha follat aquest, no sé què, només et vol per follar, no sé què”. Que realment amb el noi aquest no érem nòvios, ni érem res, era com... “me apetece, puc, ho fem i ja està”. Per mi també era només follar. Però es va veure com “mira, el tio aquest la fa servir a ella com per follar i ella és la tonta que li fa cas”.

³² Mònica: està molt normalitzat no tenir relacions sexuals sempre i ser superactiu i al final no és bueno, jo crec que no es lo normal i que no hi ha cap necessitat de ser superactiu.

en els idearis i les pràctiques- és femení, (2) l'ideal de la feminitat del silenci, la complaença i la prioritació de les necessitat de l'altre i les pressions per a ser accessibles (3) el fet que els *sí* seran jutjats en tant que disruptors de la feminitat i els *no* respostos amb insistència o càstigs. Si bé la comunicació, el consentiment i la negociació de barreres està esbiaixada pel gènere, es discuteixen les principals troballes al voltant de la negociació d'aquestes a continuació.

Les noies experimenten una contradicció entre la importància de comunicar -sobretot el consentiment i les barreres- com un requisit essencial per elles i l'alta complexitat de ser comunicatives, sobretot al voltant d'expressar *no*. La majoria reporten pressions pel sexe en general, ja sigui al voltant de primeres vegades marcades per la falta de consciència, pressió social i una tendència per a la celebració de ser activa i sexual i, sobretot, experiències de pressions i insistències -també davant del *no*- per part de nois. A la Figura 3 sistematitzen les reflexions de les noies la voltant de les dificultats i motius alhora de dir que *no* o marcar barreres en el sexe.

Figura 3. Factors que influencien restrictivament la capacitat o motivació per a dir que *no* en la negociació de les barreres i el consentiment.

Parella o vincles sexoafectius estables	Sexe esporàdic o amb persones sense confiança	Independentment a la confiança/tipus de vincle
<p>El sexe com un imperatiu de les relacions</p> <p>Normalització de dinàmiques de pressió o violència</p> <p>Influència de la parella en les teves decisions</p> <p>Por a les conseqüències Sobretot xantatges i càstigs emocionals o ser deixada</p> <p>Pèrdua de consciència del propi desig (conseqüència de les anteriors)</p>	<p>Falta de confiança i de comoditat</p> <p>Pressions per a ser accessibles i situacions d'insistència</p> <p>Por a les conseqüències Sobretot violència o violacions</p> <p>Sensació d'inferioritat i indefensió</p>	<p>Voluntat de no ferir els sentiments de l'altra persona</p> <p>Mandra i voluntat de no trencar dinàmiques</p>

Font: Elaboració pròpia (2023) a partir dels resultats.

Moltes noies parlen de la confiança com un element essencial per a la comunicació, que es conceptualitza *no* com una capacitat, sinó com un *procés* –i, per tant, quelcom que es pot aprendre– molt vinculat a la *mutualitat*. Així, la possibilitat de comunicar depèn de si l'altra persona és assertiva en comunicar les seves necessitats i de si demana el consentiment

explícitament: “encara que estigui allà i vegi que vulgui fer-ho, un “vols?” o un “estàs bé?”, jo el necessito” (Cristina). Finalment, la percepció que les noies tinguin de si l’altra persona els respectarà el no: “que no presenti com aquesta barrera de més impossible dir-te que no” (Mar). És a dir, el fet de sentir-se reconegudes com un subjecte i des de la igualtat és clau per a sentir que la seva veu serà escoltada. Això és un factor essencial davant la possibilitat de ser assertiva amb els límits ja que, com s’observa en la Taula 3, molts dels factors que restringeixen les motivacions per a ser accessibles indistintament del tipus de vincle no estan vinculats amb una mateixa, sinó amb l’altre i la relació que es té amb aquest, doncs són les pressions per a ser accessibles, la por a les conseqüències. Lluny d’entendre la capacitat de ser assertiva o comunicar com una capacitat individual, es conclou que consentir és una acció compromesa i esbiaixada per el gènere i que, per tant, està influenciada per qüestions relacionals i socials. A més, alhora que per a ser accessibles, reactives i acceptants, les noies reben pressions per a no ser molt explícites ni visibles en la iniciativa ni el desig i, per tant, en la comunicació o assertivitat.

Així, cal fer un apunt sobre la confiança que, si bé es presenta com a primordial per a evitar violències en la majoria de discursos, les negociacions del sexe en parella també s’entenen com a complexes i són problemàtiques i per les noies de la mostra, poden portar a experiències de sexe consentit i no desitjat i de no consentiment. Al voltant d’aquest tipus d’experiències, la impossibilitat de reaccionar, la sensació d’alienació, la falta de consciència durant el fet són recurrents.

Pel que fa als discursos de legitimació, recollint els temes tractats transversalment, hi ha la voluntat de desenvolupar subjectivitats agents, que es reconeixen com a assertives, comunicatives i en control de la negociació, alhora que narracions de consentir sexe no desitjat, normalment afluixant el propi *no* mitjançant la insistència. Per altra banda, molts discursos denoten llenguatge de descontrol –“deixar-se emportar”, “cedir”, “ser convençuda”– o inclús, inconsciència o no discernició de la pròpia voluntat o desig. Finalment, moltes de les noies construeixen una subjectivitat present que es desmarca de la passada i és capaç de reflexionar de manera crítica sobre les violències rebudes en el passat, que és manera crítica amb la situació però evita estratègicament posicionar-se com a víctima. La possibilitat de fer un estudi centrat en l’ús del llenguatge i no tant en l’anàlisi temàtic s’obre com una futura via d’investigació.

6. Conclusió

La present recerca estudia la complexa posició en la qual les noies joves es troben per tal de construir les seves subjectivitats sexuals i, a partir d'aquestes, negociar el sexe i el consentiment, en tant que les normes de gènere i de sexualitat les col·loquen fora de l'esfera de la legitimitat sexual. Alhora, analitza els discursos que les noies joves emprades de les seves posicionalitats per tal de navegar i negociar l'existència d'aquestes tensions i generar discursos que les permetin llegir-se i ser llegides com a éssers sexuals legítims.

La recerca teòrica que emmarca l'estudi parteix de la necessitat de pensar el sexe i la sexualitat des de la seva naturalesa política, construïda i travessada per les desigualtats. En aquest marc, es contribueix amb la proposta de partir del concepte de legitimitat de Weber per tal de pensar qui queda exclòs de ser considerat un ésser sexual legítim. A continuació, mitjançant una revisió literària, s'ha sistematitzat de quina manera els rols de gènere, els guions sexuals i les dobles morals imposen contradiccions per a l'ideal de feminitat tradicional, complicades mitjançant imperatius a favor d'una nova feminitat tradicional. Des d'aquestes contradiccions, la investigació parteix de l'anàlisi discursiu i temàtic de catorze entrevistes realitzades a estudiants de primer i segon any de la Universitat Pompeu Fabra. A partir dels resultats obtinguts i discutits, conclou finalment presentant les principals contribucions que aquesta recerca fa al voltant de les preguntes que la motiven.

La primera qüestió plantejada era *com influencien les normes de gènere en la concepció que les noies tenen de sí mateixes en tant que subjectes sexuals (legítims o no)?* El coneixement generat a través de l'anàlisi ens indica l'existència de discursos i usos del llenguatge que produeixen i reproduïxen guions sexuals basats en un ésser masculí que desitja, persegueix el plaer i genera acció, i un ésser femení que és desitjat, complaent reactiu. Alhora, casos de creença d'aquests ideals i adhesió a aquestes dinàmiques i guions. Les noies són conscients de l'escrutini en la seva condició d'ésser sexual i narren la vivència judicis, càstigs i represàlies en ser sexuals, alhora que contradictòriament pressions per a ser accessibles.

S'han obtingut resultats, també sobre la segona pregunta, *sobre la influència de les normes de gènere en la manera com les noies joves negocien el sexe al voltant del consentiment?* Havent demostrat que la noció de consentiment està esbiaixada per la qüestió de gènere, les noies demostren dificultats per a ser assertives, comunicatives i posar les seves necessitats i desitjos al centre -amb escenes de sexe consentit i no desitjat- que entren en contradicció amb discursos que admeten la centralitat de la comunicació en el sexe i es denoten com a assertives i en control. Es contribueix alhora recollint els motius explícits i implícits que compliquen la possibilitat i motivacions per a dir que *no*, alhora que serveixen per desmuntar

mites al voltant de la possibilitat de comunicar el consentiment de manera individual. En canvi, es proposa una noció de comunicació com *un procés* basat en la *mutualitat* –i, per tant, el reconeixement de l'altre com un igual, com un subjecte sexual tan legítim com un mateix– per part dels nois es posiciona com a clau. La necessitat de canvis en les masculinitats que tendeixin cap a conductes menys mútues es fa palesa.

Finalment, em preguntava *quins són els discursos que les joves utilitzen per fer front a les complexitats per a construir-se com a ésser sexuals legítims?* Els discursos de legitimació que empen les noies joves responen a les complexitats especificades mitjançant la barreja de temes, codis i narratives contradictòries. Per una banda, la llibertat, la lliure elecció, el control són centrals per als discursos de resistència que presenten feminitats que s'entenen com a legítimes en ser sexualment actives, desitjats i iniciadores. Aquestes idees, però, serveixen també per a legitimar feminitats que necessiten d'amor i cures, o inclús que volen ser desitjades o complaents, fet que demostra la trampa del discurs neoliberal de presentar com a emancipadores i agèntiques condicions que poden ser d'opressió o adhesió a la norma. Alhora, es fan visibles discursos que parteixen d'una nova subjectivitat feminista i conscient de les normes i les pressions i que, alhora, genera estratègies pràctiques i discursives per a fer front a l'existència de les tensions.

El gènere impregna idearis, imaginaris, pràctiques i, en conclusió, travessa les persones i la seva possibilitat de sentir si i de quina manera poden –o no– expressar i viure la seva sexualitat. El sexe i la sexualitat són espais radicalment polítics en tant que travessats per eixos de privilegi i opressió, en tant que esbiaixats per la presència d'unes normes de gènere –en intersecció amb altres normes de raça, classe, edat o capacitats– en les quals les noies joves viuen. En la inescapable vida en aquestes normes, elles se les fan pròpies, les rebutgen, les ressignifiquen i, en última instància, creen a partir d'aquestes narratives pròpies per avançar cap a una legitimació perseguida i sabuda complicada, es construeixen la subjectivitat des de la pròpia mirada i la mirada dels altres, i negocien el sexe. El gènere participa en crear esferes de legitimitat i en decidir qui en queda inclòs i qui en queda exclòs, marcant que les legitimitats sexuals i femenines són -gairebé- impossibles, i obligant a recórrer distàncies discursives i pràctiques segons quin és el lloc que cada persona ocupa en el món.

Bibliografía

Álvarez Muelas, Ana (2023). Relación del doble estándar sexual con la satisfacción y la excitación sexual.

Álvarez Muelas, Ana, Gómez Berrocal, Carmen, & Sierra Freire, Juan Carlos (2020). Relación del doble estándar sexual con el funcionamiento sexual y las conductas sexuales de riesgo: revisión sistemática.

Álvarez-Muelas, Ana, Gómez-Berrocal, Carmen & Sierra, Juan C. (2021). Typologies of sexual double standard adherence in Spanish population. *The European journal of psychology applied to legal context*, 13(1), 1-7.

Ashmore, Richard D., & Del Boca, Frances K. (1979). Sex stereotypes and implicit personality theory: Toward a cognitive—Social psychological conceptualization. *Sex roles*, 5(2), 219-248.

Bartky, Sandra L. (2015). *Femininity and domination: Studies in the phenomenology of oppression*. Routledge.

Bay-Cheng, Laina Y. (2019). Agency is everywhere, but agency is not enough: A conceptual analysis of young women's sexual agency. *The Journal of Sex Research*, 56(4-5), 462-474.

Berger, John (2008). *Ways of seeing*. Penguin uK.

Bordini, Gabriela S., & Sperb, Tania Mara (2013). Sexual double standard: A review of the literature between 2001 and 2010. *Sexuality & Culture*, 17, 686–704. <https://doi.org/10.1007/s12119-012-9163-0>

Burkett, Melissa, & Hamilton, Karine. (2012). Postfeminist sexual agency: Young women's negotiations of sexual consent. *Sexualities*, 15(7), 815-833.

Butler, Judith (2011). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.

Caro B., Coral (2008). Un amor a tu medida. Estereotipos y violencia en las relaciones amorosas. *Revista de estudios de juventud*, (83), 213-228.

Brown, Wendy (2021). *En las ruinas del neoliberalismo. Traficantes de sueños*: Madrid.

Burns, April, Futch, Valeroie A., & Tolman, Deborah L. (2011). It's like doing homework. *Sexuality Research and Social Policy*, 8(3), 239-251.

- Castillo-Mayén, María del Rosario, & Montes-Berges, Beatriz (2014). Análisis de los estereotipos de género actuales. *Anales de Psicología/Annals of Psychology*, 30(3), 1044-1060.
- Cense, Marianne, Bay-Cheng, Laina, & Dijk, Lieke V. (2018). 'Do I score points if I say "no"?': Negotiating sexual boundaries in a changing normative landscape. *Journal of gender-based violence*, 2(2), 277-291
- Cense, Marianne (2019). Rethinking sexual agency: proposing a multicomponent model based on young people's life stories. *Sex Education*, 19(3), 247-262.
- Endendijk, Joyce J., van Baar, Anneloes L., & Deković, Maja (2020). He is a stud, she is a slut! A meta-analysis on the continued existence of sexual double standards. *Personality and Social Psychology Review*, 24(2), 163-190.
- Fabienne, Peter (2017). Political Legitimacy, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Edward N. Zalta (ed.): <<https://plato.stanford.edu/archives/sum2017/entries/legitimacy/>>.
- Fahs, Breanne, & McClelland, Sara I. (2016). When sex and power collide: An argument for critical sexuality studies. *The journal of sex research*, 53(4-5), 392-416.
- Fetterolf, Janell C., & Sanchez, Diana T. (2015). The costs and benefits of perceived sexual agency for men and women. *Archives of sexual Behavior*, 44(4), 961-970.
- Fine, Michelle (1988). Sexuality, schooling, and adolescent females: The missing discourse of desire. *Harvard educational review*, 58(1), 29-54.
- Foucault, Michel (1987). *The History of Sexuality, Volume I: An Introduction*. Pantheon Books: New York.
- Gavey, Nicola (2018). *Just sex?: The cultural scaffolding of rape*. Routledge.
- Giovine, Manuel Alejandro (2019). Desigualdad social y movilidad educativa internacional: el caso de España y Argentina. *Viejos y nuevos clivajes de la desigualdad educativa en Iberoamérica*.
- González-Gavaldón, Blanca (1999). Los estereotipos como factor de socialización en el género. *Comunicar*, (12).
- González-Marugán, Emma Montserrat, Felipe Castaño, M. Elena, Marugán de Miguelsanz, Montserrat, & Martín Antón, Luís Jorge (2021). Are women still judged by their sexual

behaviour? Prevalence and problems linked to sexual double standard amongst university students. *Sexuality & Culture*, 25, 1927-1945.

Gutiérrez-Quintanilla, José Ricardo, Rojas-García, Atonio, & Sierra, Juan Carlos (2010). Comparación transcultural de la doble moral sexual entre estudiantes universitarios salvadoreños y españoles. *Revista Salvadoreña de Psicología*, 1(1), 31-51.

Hanisch, Carol (1969). The personal is political.

Horne, Sharon, & Zimmer-Gembeck, Melanie J. (2006). The female sexual subjectivity inventory: Development and validation of a multidimensional inventory for late adolescents and emerging adults. *Psychology of Women Quarterly*, 30(2), 125-138.

Jamshed, Nida, & Kamal, Anila (2021). Prevalence of rape myths and sexual double standards among university students in Pakistan. *Journal of interpersonal violence*, 36(15-16), NP8653-NP8667.

Johnson, Cathryn, Timothy J. Dowd, and Cecilia L. Ridgeway (2006). Legitimacy as a social process. *Annu. Rev. Sociol.*, 32, 53-78.

Jozkowski, Kristen N., Marcantonio, Tiffany L., & Hunt, Mary E. (2017). College students' sexual consent communication and perceptions of sexual double standards: A qualitative investigation. *Perspectives on sexual and reproductive health*, 49(4), 237-244.

Juarros Basterretxea, Joel, Overall, Nickola, Herrero Olaizola, Juan B., & Rodríguez Díaz, Francisco J. (2019). Considering the effect of sexism on psychological intimate partner violence: A study with imprisoned men. *European Journal of Psychology Applied to Legal Context*.

Karaiian, Lara (2014). Policing 'sexting': Responsibilization, respectability and sexual subjectivity in child protection/crime prevention responses to teenagers' digital sexual expression. *Theoretical criminology*, 18(3), 282-299.

Kreager, D. A., & Staff, J. (2009). The sexual double standard and adolescent peer acceptance. *Social psychology quarterly*, 72(2), 143-164.

Lieblich, Amia, Rivka Tuval-Mashiach & Tamar Zilber. (1998). *Narrative research: Reading, analysis, and interpretation* (Vol. 47). Sage.

Lorde, Audre (1984). Uses of the Erotic. *Sister outsider*, 53, 59.

- Mann, Emily S. (2016). Latina girls, sexual agency, and the contradictions of neoliberalism. *Sexuality Research and Social Policy*, 13, 330-340.
- Martínez S., Isabel, Navarro O., Raúl, & Yubero J, Santiago (2009). Estereotipos de género entre los adolescentes españoles: imagen prototípica de hombres y mujeres e imagen de uno mismo. *Informació psicológica*, (95), 77-86.
- Moya Morales, Miguel Carlos, & Moya Garófano, Alba. (2021). Evolution of gender stereotypes in Spain: From 1985 to 2018. *Psicothema*.
- Moyano, Nieves, Monge, Fredy S., & Sierra, Juan Carlos (2017). Predictors of sexual aggression in adolescents: Gender dominance vs. rape supportive attitudes. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 9(1), 25-31.
- Plummer, Kenneth (1995). *Telling sexual stories: Power, change, and social worlds*. Psychology Press.
- Reig-Ferrer, Abilio, Navarro-Pertusa, Esperanza, Barberá-Heredia, Esther, & Ferrer-Cascales, Rosario I. (2006). Grupo de iguales e iniciación sexual adolescente: diferencias de género. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 6(1), 79-96.
- Ringrose, Jessica, Harvey, Laura, Gill, Rosalind, & Livingstone, Sonia (2013). Teen girls, sexual double standards and 'sexting': Gendered value in digital image exchange. *Feminist theory*, 14(3), 305-323.
- Robinson, Kerry H. (2005). Childhood and sexuality: Adult constructions and silenced children. *Children taken seriously: In theory, policy and practice*.
- Rubin, Gayle S. (2002). Thinking sex: Notes for a radical theory of the politics of sexuality. In *Culture, Society and Sexuality A Reader* (pp. 143-178). Routledge.
- Sagebin B., Gabrilea, & Sperb, Tania M. (2013). Sexual double standard: A review of the literature between 2001 and 2010. *Sexuality & Culture*, 17, 686-704.
- Schalet, Amy (2010). Sexual subjectivity revisited: The significance of relationships in Dutch and American girls' experiences of sexuality. *Gender & Society*, 24(3), 304-329.
- Tolman, Deborah L. (2012). Female adolescents, sexual empowerment and desire: A missing discourse of gender inequity. *Sex roles*, 66(11), 746-757.

Vanwesenbeeck, Ine, Cense, Marianne, Van Reeuwijk, Miranda, & Westeneng, Judith. (2021). Understanding sexual agency. Implications for sexual health programming. *Sexes*, 2(4), 378-396.

Venegas, Mar (2018). El romance adolescente. Un análisis sociológico de la política afectivosexual en l adolescència. *Papers: revista de sociologia*, 103(2), 255-279.

Weber, Max (1978). *Economy and Society-An outline of Interpretive Sociology*. Vol I & II. Edited by G. Roth & C. Wittich. Berkeley.

Wiederman, Michael W. (2005). The gendered nature of sexual scripts. *The Family Journal*, 13(4), 496-502.

Wilkerson, Abby (2002). Disability, sex radicalism, and political agency. *NWSa Journal*, 33-57.

Zaikman, Yuliana & Marks, Michael J. (2014). Ambivalent sexism and the sexual double standard. *Sex Roles*, 71, 333–344. <https://doi.org/10.1007/s11199-014-0417->

Annexos

Annex 1. Taula anonimitzada de sistematització de les dades de les persones informants

Pseudònim	Edat	Facultat	Origen	Orientació sexual	Vincles sexoafectius
Mònica	20	Facultat de Ciències Polítiques	Urbà	Heterosexual "però no es tanca a res"	Parella formalitzada en el passat
Jordina	20	Facultat de Ciències Polítiques	Urbà	Heterosexual	Vincles sexoafectius llargs no formalitzats en el passat
Carla	19	Facultat d'Humanitats	Rural	Heterosexual	Parella formalitzada en el passat
Sofia	20	Facultat d'Humanitats	Urbà	Bisexual	Vincles sexoafectius no formalitzats en el passat Parella formalitzada present
Clàudia	19	Facultat d'Economia i Empresa	Rural	Heterosexual	Parella formalitzada passada
Paula	20	Facultat d'Economia i Empresa	Urbà	Heterosexual	Vincles sexoafectius llargs no formalitzats en el passat
Daniela	20	Facultat de Comunicació i Periodisme	Rural	Heterosexual	Parella formalitzada en el passat
Mar	19	Facultat de Comunicació i Periodisme	Rural	Heterosexual	Cap vincle formalitzat
Sara	20	Facultat de Medicina i Ciències de la Vida	Urbà	Bisexual	Parella formalitzada present
Berta	20	Facultat de Medicina i Ciències de la Vida	Urbà	Bisexual	Parella formalitzada present
Cristina	19	Facultat de Dret	Urbà	No ho té clar	Tres parelles formalitzades passades
Ainhoa	19	Facultat de Dret	Urbà	Heterosexual "pero no descarta ser bisexual en el futur"	Dos parelles formalitzades en el passat Parella formalitzada present
Olívia	20	Escola d'Enginyeria	Rural	Heterosexual "però té dubtes"	Relació formalitzada en el passat Relació formalitzada actual
Jana		Facultat de traducció i Ciències del Llenguatge	Urbà	Heterosexual	Vincles sexoafectius no formalitzats en el passat

Font: Elaboració pròpia (2022)

Annex 2. Model d'entrevista semi-estructurada.

Recollida de dades i preguntes introductòries.

Nom.

Edat i any de naixement.

Estudis (grau) i curs.

Origen (rural/urbà). On vas créixer i socialitzar? Si és fora de Barcelona, com és la diferència.

Orientació sexual.

Tens parella actualment? Has tingut parella?

Bloc 1. Sexualitat i identitat (pràctiques).

Em pots parlar de la teva primera experiència sexual (sigui el que sigui el que entenguis com a això)?
Quants anys tenies i com la recordes?

Què valores com a positiu i que valores com a negatiu? Què en vas pensar, després?

Quina resposta van tenir l'entorn: ho vas explicar als pares/amics i amigues?

Com vius la teva sexualitat? Com et sents al voltant de la teva sexualitat? Que et fa sentir bé de la teva sexualitat?

Tens o has tingut parella? Es viu la sexualitat diferent quan tens parella que quan no? Creus que és diferent les dinàmiques i el sexe amb algú amb qui tens una relació que no? I ja més enllà de que sigui sexe casual si has conegut a algú per apps del tipus Tinder?

Bloc 2. Percepció de les normes de gènere: dobles morals i estereotips de gènere.

Creus que les noies podem parlar obertament de la nostra sexualitat i experiències? Igual que els nois, més, menys...? Això com era a l'època de l'institut (quan eres més jove)?

Creus que a les noies ens jutgen diferent que als nois quan parlem obertament de sexe? I si tenim sexe "d'una nit" o estem quedant alhora amb diferents persones? T'has sentit mai jutjada en aquest sentit? Creus que les respostes de l'entorn o dels altres són diferents, que està més permès tenir relacions sexuals amb una parella?

Bloc 3. Guions sexuals i consentiment.

Què esperes tu dels nois quan tens relacions sexuals? I sents la pressió o expectatives tu? I què creus que els nois s'esperen de tu o de les noies en generals en les relacions sexuals? Creus que són coses diferents? Com et fan sentir a tu aquestes expectatives?

Creus que aquestes expectatives porten a certes dinàmiques o rols en el flirteig, abans o durant el sexe?

Generalment, què necessites tu per a voler mantenir relacions sexuals amb un noi? En quins contextos en sols tenir? En quins contextos et sents més còmoda? És un desig que busques o simplement passa?

Què creus que és important per tu en una relació sexual? Què seria inacceptable en un context d'intimitat sexual o de possible intimitat sexual?

Creus que és fàcil la comunicació en el sexe? Si alguna cosa t'agrada o la vols? I si alguna cosa et molesta o no t'agrada, la dius? Creus que és important marcar barreres?

Annex 3. Declaració informada de consentiment per a la participació en la investigació.

Objectiu de la investigació

El propòsit d'aquesta investigació és fer anàlisi dels discursos d'agència sexual a partir de la manera com noies joves parlen de sí mateixes com a éssers sexuals, de les seves experiències sexo-afectives i de la manera com valoren aquestes.

Implicacions de la participació

Et demanarem en primer lloc algunes dades bàsiques; com l'edat, els graus que curses i el curs en el qual estàs matriculada ara mateix, el lloc d'origen (que no apareixerà transcrit) per saber si és un entorn urbà o rural. També l'orientació sexual i l'estat actual i passat a nivell de relacions sexo-afectives. Després hi haurà una entrevista oberta amb preguntes al voltant de la vivència de la sexualitat, experiències i relacions sexo-afectives, valoracions i reflexions sobre aquestes, la percepció d'adhesió a estereotips i de vigència de dobles estàndards per motius de gènere.

Durada

L'entrevista té una durada aproximada d'entre 30 i 45 minuts.

Riscos i beneficis

No hi ha riscos de cap tipus en la teva participació.

Compensació

En aquest cas no està prevista cap compensació per participar-hi.

Confidencialitat

Si decideixes participar-hi, la teva identitat es mantindrà confidencial per a tothom menys per a la investigadora. Si fos el cas que s'haguessin de presentar casos d'estudi, es farien servir sempre pseudònims.

La investigadora mantindrà aquest consentiment informat en un lloc segur i el destruirà al cap de sis mesos quan ja s'hagi acabat la investigació.

Voluntarietat de la participació

La participació en aquest estudi és completament voluntària. No hi ha cap penalització per no participar-hi.

Dret a retirar-te de l'estudi

Tens el dret a retirar-te de l'entrevista o de la recerca en qualsevol moment sense donar explicacions i sense conseqüències negatives; només ho has de comunicar a la persona de contacte. A banda d'això, si així ho desitges, pots exercir els teus drets reconeguts pel Reglament europeu de protecció de dades personals adreçant-te a la investigadora, que també és la persona de contacte. També tens dret a presentar reclamacions davant l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades.

Eventual publicació/reutilització/altres processaments de les dades bàsiques

Les dades s'utilitzaran per a la redacció del Treball de Final de Grau de la investigadora, que té el dret a enviar-lo a premis i reconeixements i, eventualment, de publicar-lo.

Enregistraments i ús de testimonis

Estic d'acord que s'enregistri (àudio/vídeo) l'entrevista amb objectius de recerca.

Autoritzo que es facin citacions literals de les meves intervencions sense mencionar el meu nom.

Persona de contacte

En cas de dubte o consulta pots contactar amb la investigadora:

Correu: anonimitzat

Telèfon: anonimitzat

Consentiment

- He llegit la informació sobre el projecte de recerca i he tingut l'oportunitat de fer preguntes, les quals se m'han respost satisfactòriament.
- Entenc que el resultat d'aquest estudi amb la informació anonimitzada (sense identificadors personals) d'aquest projecte serà posada a disposició de premis de recerca i de possible publicació.
- Estic d'acord a participar-hi i he rebut una còpia d'aquest consentiment.

Nom i cognoms de la participant _____

Signatura _____ Data: _____

Investigador/a

Signatura _____ Data: _____